

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ЗАКОНОДАВЧІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ**DIGITALIZATION OF ENFORCEMENT PROCEEDINGS: LEGISLATIVE PROBLEMS OF PRACTICAL IMPLEMENTATION**

Попов К.Л., к.ю.н.,

доцент кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Стаття присвячена проблемам цифровізації у сфері видачі і пред'явлення виконавчих документів в цивільному, господарському і адміністративному судочинстві. Досліджується процесуальне законодавство та законодавство про виконавче провадження, яке регулює звернення до виконання судових рішень. У статті звертається увага на помітне бажання законодавця «погратися» з формою виконавчого документу – електронною чи паперовою, в умовах коли відповідне процесуальне законодавство (крім перехідних положень) не передбачає іншої форми виконавчого документа, ніж електронна. Робиться висновок, що єдиними положеннями процесуального закону, які б врегульовували правила (порядок) видачі судами виконавчого документа, є норми ст. 327 ГПК України, ст. 431 ЦПК України та ст. 373 КАС України, які передбачають видачу лише електронного виконавчого документа, оригінал якого вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих документів. Зазначається також, що скасування положень вимог закону щодо оформлення і видачі виконавчих документів (зокрема, і в паперовій формі) є одним із наслідків непослідовності державної політики в сфері цифровізації виконавчого провадження. У статті висвітлюється проблема з формуванням правових механізмів запобігання зловживанням при пред'явленні виконавчих документів. Звертається увага, що прогалини в регулюванні правил видачі виконавчого документу фактично унеможливають пред'явлення стягувачем електронного виконавчого документа в передбачений законом спосіб. Автор робить висновок, що в умовах законодавчої невизначеності з правилами видачі та пред'явлення виконавчих документів на перехідний період до запровадження ЄДРВД, такі правила формуються на основі вказівок від державних органів, не уповноважених здійснювати правове регулювання; роль законодавства у відповідній сфері також перебирають на себе алгоритми прикладних програмних інтерфейсів, технічні регламенти роботи Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, не призначені для регулювання відносин учасників процесу та виконавчого провадження.

Ключові слова: судові рішення, ухвала, виконавчий документ, судові провадження, цифровізація, судові інформаційно-телекомунікаційні системи.

The article is devoted to highlighting the issues of digitalization in the field of issuing and presenting enforcement orders in civil, economic and administrative proceedings. Procedural legislation and legislation on enforcement proceedings, which regulate the enforcement of court decisions, are studied. The article draws attention to the noticeable desire of the legislator to “play” with the form of the enforcement order – electronic or paper, in conditions where the relevant procedural legislation (except for transitional provisions) does not provide for another form of enforcement order than electronic. It is concluded that the only provisions of the procedural law that would regulate the rules (procedure) of issuing an enforcement order by courts are the norms of Art. 327 of the Civil Procedure Code of Ukraine, Art. 431 of the Civil Code of Ukraine and Art. 373 of the Civil Code of Ukraine, which provide for the issuance of only an electronic enforcement order, the original of which is entered in the Unified State Register of Executive Documents. It is also noted that the abolition of the requirements of the law regarding the form and issuance of enforcement orders (in particular, in paper form) is one of the consequences of the inconsistency of state policy in the field of digitization of executive proceedings. The article highlights the problem with the formation of legal mechanisms to prevent abuse when presenting enforcement order. Attention is drawn to the fact that gaps in the regulation of the rules for issuing an enforcement order actually make it impossible for the debt collector to present an electronic enforcement order in the manner prescribed by law. The author concludes that in the conditions of legislative uncertainty with the rules for issuing and presenting enforcement orders for the transitional period before the introduction of the Unified State Register of Executive Documents, such rules are formed on the basis of instructions from state bodies not authorized to carry out legal regulation; the role of legislation in the relevant field is also taken over by the algorithms of applied software interfaces, the technical regulations of the Unified Judicial Information and Telecommunication System, which are not intended to regulate the relations between the participants in the process and executive proceedings.

Key words: court decision, court order, enforcement order, court proceedings, digitalization, court information and telecommunication systems.

Цифровізацію більшості сфер суспільного життя сьогодні зупинити складно. Майже щорічно виникають нові версії програмного забезпечення, генеративних текстових моделей, які з легкістю можуть вирішувати задачі, доступні раніше лише людському розуму. Відомі підприєміці прогнозують, що «розумніший за найрозумнішу людину» AGI (загальний штучний інтелект), ймовірно, з'явиться протягом наступних двох років [1]. На цьому фоні привертає особливу увагу проблематика певної конкуренції законодавства, призначеного для регулювання діяльності людей та організацій – з однієї сторони, і технічних правил функціонування програмного забезпечення та інформаційно-телекомунікаційних систем – з іншої. Висвітлити одну з таких актуальних проблем у сфері примусового виконання рішень судів і має на меті дана публікація.

Процесуальним законодавством України (ч. 4 ст. 327 ГПК України [2], ч. 4 ст. 431 ЦПК України [3], ч. 4 ст. 373 КАС України [4]) передбачено, що протягом п'яти днів після набрання судовим рішенням законної

сили виконавчий документ вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих документів (далі – ЄДРВД), а його копія (текст) (тут і далі курсив наш – К.П.), що містить інформацію про веб-адресу такого документа у ЄДРВД, надсилається стягувачу до електронного кабінету, а в разі його відсутності – рекомендованим листом з повідомленням про вручення чи цінним листом.

У своїй первинній редакції (до змін, внесених 2021 р. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» [5]) ч. 1 ст. 327 ГПК України (як і відповідні положення ЦПК та КАС України) передбачала, що виконавчі документи викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів, передбачених Положенням про ЄСІТС, і підписуються електронним цифровим підписом судді. У 2021 р. відповідне положення у редакції «...викладаються в електронній формі з використанням

ЄСІТС» було змінено на «...в електронній формі викладаються з використанням ЄСІТС ...». Проте, у 2022 р. [6] зазначеному законодавчому положенню повернуто попередню редакцію «...викладаються в електронній формі з використанням ЄСІТС».

При цьому, відповідно до ч. 3 ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» [7] (далі – Закон) виконавчий документ *може бути* видано у формі електронного документа.

Незважаючи на помітне бажання законодавця «погратися» з формою виконавчого документа, натякаючи, що електронна форма виконавчого документа не є єдиною його формою, все ж закон, який регулює процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у господарських, цивільних та адміністративних справах, не передбачав і не передбачає (крім перехідних положень) іншої форми виконавчого документа, ніж електронна. Виключно електронну форму виконавчого документа передбачає і Положення про Єдиний державний реєстр виконавчих документів [8], відповідно до п. 2 якого виконавчий документ – електронний документ, що відповідає вимогам до виконавчого документа, визначеним Законом України «Про виконавче провадження», на який накладається кваліфікований електронний підпис особи, яка має повноваження відповідно до закону на його видання, та є оригіналом виконавчого документа.

Натомість, відповідно до чинної редакції п. 19.1 Перехідних положень ГПК України (аналогічні положення містять ЦПК і КАС України) до дня початку функціонування ЄДРВД оформлення і видача виконавчих документів здійснюються судом, який ухвалив відповідне рішення, *в паперовій або електронній формі* за допомогою ЄСІТС або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами.

Разом з тим, зазначені перехідні положення не встановлюють правил (порядку) видачі судами виконавчих документів до початку функціонування ЄДРВД, посилаючись лише на «*допомогу ЄСІТС* або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами». Перехідні ж положення ГПК, ЦПК та КАС України в попередній (до 21.07.2023 р.) редакції передбачали оформлення і видачу виконавчих документів *в паперовій формі «за правилами, що діють після набрання чинності новою редакцією відповідних кодексів»*, тобто за правилами, які, зокрема, встановлювали: 1) п'ятиденний строк для видачі після набрання рішенням суду законної сили та 2) обов'язок суду щодо надсилання стягувачу виконавчого документа рекомендованим чи цінним листом.

Таким чином, з 21.07.2023 р. єдиними положеннями процесуального закону, які б врегульовували правила (порядок) видачі виконавчого документа у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві, є норми ст. 327 ГПК України, ст. 431 ЦПК України та ст. 373 КАС України, що передбачають видачу *лише* електронного виконавчого документа, оригінал якого вноситься до ЄДРВД, а його копія (текст) надсилається стягувачу до електронного кабінету, а в разі його відсутності – рекомендованим листом з повідомленням про вручення чи цінним листом.

Наприкінці червня 2022 р. ДСА України повідомляла про те, що через відсутність бюджетних асигнувань програмне забезпечення ЄДРВД не розроблено, і як наслідок, про неможливість забезпечення виконання вимог ЦПК, ГПК, КАС України [9]. З наведеного можна зробити висновок, що перспективи реального запровадження ЄДРВД і, відповідно, встановлених процесуальним законодавством правил видачі судом і пред'явлення до виконання виконавчого документа є досить непевними.

Спробуємо дослідити яким чином правила (порядок) видачі судами і пред'явлення виконавчих документів до запровадження ЄРВД визначають положення іншого (ніж ГПК, ЦПК чи КАС України) законодавства.

Відповідно до п. 1–4 розд. XIX Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України (надалі – Інструкція з діловодства), звернення до виконання судових рішень здійснюється в порядку та в строки, встановлені відповідно до вимог процесуального законодавства, з урахуванням положень Закону України «Про виконавче провадження», а також інших нормативно-правових актів. Виконавчі документи (виконавчий лист, наказ, судовий наказ, постанова, ухвала), які виготовляються судом, мають відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом. Виконавчий лист (наказ) формується на підставі внесених даних в автоматизовану систему документообігу суду (далі – АСДС). Оформлення і видача виконавчих документів здійснюється судом, який ухвалив відповідне рішення, в паперовій або електронній формі, *в порядку визначеному процесуальним законодавством*. Порядок пред'явлення до виконання виконавчих документів, виданих у формі електронного документа, визначається Міністерством юстиції України [10].

Таким чином, Інструкція з діловодства також не визначає порядок видачі судами виконавчих документів ні в паперовій, ні в електронній формі, зазначаючи лише що одночасна видача судом виконавчого документа однієї і тій самій особі в паперовій та електронній формах не допускається.

Відповідно до п. 2.8.4 Положення про автоматизовану систему документообігу суду [11] (надалі – Положення про АСДС) виконавчий документ формується в автоматизованій системі та видається судом, який ухвалив відповідне рішення, в паперовій або електронній формі, *в порядку, визначеному процесуальним законодавством*. При цьому, відповідно до п. 2.9.1 Положення про АСДС електронний примірник кожного документа зберігається в автоматизованій системі в стані «Оригінал» та засвідчується ЕЦП особи, яка підписала цей документ. Доступ для коригування зазначених документів автоматично блокується автоматизованою системою.

Отже, Положення про АСДС передбачає видання виконавчого документа лише в порядку, визначеному процесуальним законодавством, при збереженні оригіналу виконавчого документа в АСДС. Разом з тим, вступна частина р. II Положення про АСДС передбачає, що АСДС забезпечує автоматизацію технологічних процесів обробки інформації в суді, зокрема і надсилання оригіналів електронних документів суду до державних реєстрів та інформаційних систем інших державних органів і установ.

Згідно з п. 2.10.2 Положення про АСДС надсилання оригіналів електронних документів суду до державних реєстрів та інформаційних систем інших державних органів і установ *здійснюється АСДС в автоматичному режимі відповідно до регламентів*, затверджених спільними наказами ДСА України та відповідних державних органів і установ.

Так, абз. 3 п. 3 розд. 15 Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження [12] (далі – Положення про АСВП) передбачає, що регламент інформаційної взаємодії в електронній формі розробляється адміністратором АСВП та оприлюднюється на офіційному вебсайті адміністратора АСВП. Регламент щодо пред'явлення виконавчих документів, виданих у формі електронного документа за допомогою прикладного програмного інтерфейсу АСВП (API АСВП) оприлюднено [13], однак, як і зазначено в його тексті він є лише *технічним описом інформаційної взаємодії, прикладним програмним інтерфейсом*, що дозволяє отримати від автоматизованих та інформаційних систем користувачів виконавчі документи в електронному вигляді та надати інформацію про результат їх виконання. Регламент не є нормативно-правовим документом, проте, передбачає, що в межах інформаційної взаємодії запит до АСВП повинен містити: електронну заяву, підписану КЕП уповноваженої посадової особи, та електронний виконав-

чий документ у форматі PDF, підписаний КЕП уповноваженої посадової особи.

У вересні 2023 р. ДСА України повідомила, що в підсистемі «Електронний суд» ЄСІТС *реалізовано сервіс надсилання сторонам електронних виконавчих документів, а також можливості їх пред'явлення до виконання в електронній формі* [14]. Повідомлялось також, що цифровізація виконавчих документів дозволить суттєво заощадити кошти на папері та утриманні приміщень для архівів. Так, за оцінками експертів щорічна економія сягатиме до 15 млн грн [15].

Як наслідок цифровізації частини виконавчого провадження розд. XV Положення про АСВП було встановлено, що електронна інформаційна взаємодія з органами (посадовими особами), уповноваженими видавати виконавчі документи у випадках, передбачених законом, під час пред'явлення ними або стягувачами виконавчих документів, виданих у формі електронного документа, та їх виконання здійснюється за допомогою АСВП. Пред'явлення до примусового виконання виконавчого документа, виданого у формі електронного документа, забезпечується з використанням: засобів Єдиного державного веб-порталу електронних послуг (Портал Дія), зокрема з використанням мобільного додатка Порталу Дія стягувачами – фізичними особами; підсистем (модулів) ЄСІТС, зокрема підсистем «Електронний кабінет», «Електронний суд», стягувачами – фізичними та юридичними особами. Електронна інформаційна взаємодія АСВП з іншими електронними інформаційними ресурсами, у тому числі Порталом Дія, ЄСІТС, підсистемами «Електронний кабінет», «Електронний суд», здійснюється засобами системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів або з використанням інших інформаційно-комунікаційних систем.

Відповідно до п. 1 розд. II Положення про АСВП реєстрація виконавчих документів, виданих у формі електронних документів, здійснюється у АСВП *автоматично*.

Для забезпечення можливості електронної взаємодії підсистеми «Електронний суд» та АСВП передбачено використання, зокрема, можливостей системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта», запровадженої на виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 р. № 606 «Деякі питання електронної взаємодії електронних інформаційних ресурсів» [16]. З моменту запуску «Трембіти» АСВП, з понад 406 млн. запитів, та підсистема «Електронний суд» ЄСІТС, з понад 199 млн. запитів, стали одними з найпопулярніших електронних інформаційних ресурсів у «Трембіті» за кількістю запитів [17]. Проте, відповідна Постанова також не містить норм щодо порядку видачі чи пред'явлення електронних документів (в т.ч. і виконавчих) в рамках інформаційної взаємодії.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 26 Закону виконавець розпочинає примусове виконання рішення на підставі виконавчого документа за заявою стягувача про примусове виконання рішення. Згідно з п. 2 розд. III Інструкції з організації примусового виконання рішень (далі – Інструкція) [18] виконавчий документ у паперовій формі повинен відповідати вимогам до виконавчого документа, зазначеним у ст. 4 Закону. Відповідно до ч. 3 ст. 4 Закону в редакції, чинній до 31.12.2023 р., виконавчий документ необхідно було підписати уповноваженою посадовою особою із зазначенням її прізвища та ініціалів і скріпити печаткою (зокрема, із зображенням Державного Герба України). Ч. 3 ст. 4 Закону у попередній редакції передбачала також, що порядок пред'явлення до виконання виконавчих документів, виданих у формі електронного документа, визначається Міністерством юстиції України.

Проте, 31.12.2023 р. редакція ч. 3 ст. 4 Закону змінилася, і відповідно до чинної редакції виконавчий документ *може бути видано* у формі електронного документа,

на який накладено кваліфікований електронний підпис (далі – КЕП). При цьому вимоги щодо наявності підпису уповноваженої особи і печатки на виконавчому документі було виключено із Закону, як виключено і положення щодо повноважень Міністерства юстиції України визначати порядок пред'явлення до виконання виконавчих документів, виданих у формі електронного документа.

Таким чином, Закон в чинній редакції не містить правил видачі виконавчого документа, передбачаючи лише необхідність накладення КЕП на виконавчий документ в електронній формі.

Щодо проблемних моментів законодавчих вимог до форми і реквізитів виконавчого документа висловився один із заступників міністра юстиції України, який зазначив, що примусове виконання рішень, виданих в електронній формі з 31.12.2023 р. стало неможливим. Заступник міністра зауважив також на ризиках масової підробки виконавчих документів [19]. Проте, на практичну діяльність органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень, висловлені зауваження (як і відповідні законодавчі зміни) не вплинули.

Разом з тим, за ініціативою Міністерства юстиції України Кабінет Міністрів України виніс на розгляд Верховної Ради України проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо посилення захисту прав і свобод людини і громадянина під час примусового виконання рішень» [20]. Проект спрямовано, зокрема, на відновлення у попередній редакції законодавчих положень щодо форми, реквізитів і порядку пред'явлення виконавчих документів. Однак, зазначений законопроект з січня 2024 р. перебуває лише на стадії розгляду комітетами Верховної Ради України.

Скасування положень Закону України «Про виконавче провадження» щодо оформлення і видачі виконавчих документів (зокрема, і в паперовій формі) є одним із наслідків непослідовності державної політики в сфері цифровізації виконавчого провадження. Відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону виконавчими документами є не лише документи, що видаються судами, але й виконавчі написи нотаріусів, посвідчення комісій по трудових спорах, постанови органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, рішення інших державних органів, які на сьогодні видаються переважно у паперовій формі. А отже, скасування вимог до реквізитів виконавчих документів у паперовій формі створює невизначеність щодо правил видачі і пред'явлення таких виконавчих документів для примусового виконання.

Ще одним наслідком недостатнього законодавчого забезпечення реальної цифровізації виконавчого провадження є проблема з формуванням правових механізмів запобігання зловживанням при пред'явленні виконавчих документів. Так, відповідно до п. 1 розд. I Інструкції, вона мала б поширювати свою дію лише на органи та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень, що відповідно до Закону підлягають примусовому виконанню, і визначати лише окремі питання організації виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб). Натомість п. 2 розд. III Інструкції врегульовує поведінку стягувача, зазначаючи, що «не допускається одночасне пред'явлення одного виконавчого документа, виданого у формі електронного документа, до різних органів державної виконавчої служби та/або приватних виконавців, а також одночасне пред'явлення одного виконавчого документа в електронній та паперовій формі». Інструкція зобов'язує виконавця перед відкриттям виконавчого провадження за документом, пред'явленим в електронній формі, перевірити наявність в АСВП відкритих виконавчих проваджень за таким виконавчим документом.

Разом з тим, серед визначеного ч. 4 ст. 4 Закону вичерпного переліку підстав для повернення виконавцем виконавчого документа стягувачу без прийняття до виконання

немає такої підстави як наявність в АСВП відкритих виконавчих проваджень за таким виконавчим документом. А отже, створюється ситуація, за якої при повторному пред'явленні стягувачем виконавчого документа виконавець, керуючись ст. 19 Конституції України та ч. 1, 5 ст. 26 Закону, зобов'язаний буде відкрити виконавче провадження, навіть незважаючи на виявлення ним за результатами перевірки в АСВП раніше вже відкритого за таким виконавчим документом виконавчого провадження.

Крім того, п. 3 розд. III Інструкції, виходячи за межі свого предмета регулювання, зобов'язує стягувача при пред'явленні до виконання виконавчого документа, виданого у формі електронного документа, подавати заяву про примусове виконання рішення в електронній формі, хоча такої вимоги Закон не містить.

Також, відповідно до п. 3 розд. III Інструкції заява про примусове виконання рішення подається до органу державної виконавчої служби або приватного виконавця у письмовій формі разом із оригіналом (дублікатом) виконавчого документа. Проте, в умовах законодавчої неоднозначності щодо правил видачі судом виконавчого документа в електронній формі до запровадження ЄДРВД чинне процесуальне законодавство передбачає необхідність видачі (надсилання) стягувачу (в тому числі і до його електронного кабінету) *лише копії (тексту) виконавчого документа, але не його оригіналу*. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [21] електронна копія електронного документа засвідчується у порядку, встановленому законом і відрізняється від оригіналу електронного документа (електронного примірника документа). П. 1 розд. I Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України передбачає, що копія документа – документ, що містить точне знакове відтворення змісту чи іншої інформації документа суду та в окремих випадках – деяких його зовнішніх ознак. Відповідно до п. 9 розд. XI Інструкції копія документа засвідчується відміткою «Згідно з оригіналом» (без лапок). У разі засвідчення з оригіналу електронного документа, збереженого в АСДС, проставляється відмітка «Виготовлено з автоматизованої системи документообігу суду». На лицьовому боці у верхньому правому куті першого аркуша документа проставляється відмітка «Копія». На копії документа зазначається найменування посади, особистого підпису особи, яка засвідчує копію, її власного імені і прізвища, дати засвідчення копії. Враховуючи зазначене, копія виконавчого документа, надсилання якої стягувачу (в тому числі і до його електронного кабінету) передбачає процесуальне законодавство, навіть зовні відрізнятиметься від його оригіналу.

Таким чином, прогалини в регулюванні правил видачі виконавчого документа фактично унеможливають пред'явлення стягувачем електронного виконавчого документа в передбачений законом спосіб, оскільки чинне законодавство не передбачає видачу стягувачу оригіналу відповідного документа.

Якою ж сьогодні є практика видачі і пред'явлення до виконання виконавчих документів? В умовах описаної вище законодавчої невизначеності Державна судова адміністрація України (далі – ДСА України) видала Роз'яснення від 19.10.2023 року за № 15-12512/23 про порядок видачі і пред'явлення до виконання виконавчих документів в електронній формі та інформацію про функціонування відповідного сервісу (далі – Роз'яснення) [22]. Текст Роз'яснення не оприлюднено на офіційній інтернет-ресурсах ні ДСА України, ні інших органів державної влади. Проте, викладену в Роз'ясненні інформацію територіальним управлінням ДСА України доручено довести до відома місцевих загальних судів.

Відповідно до ч. 1 ст. 151 Закону України «Про судові стріли і статус суддів» [23] ДСА України є державним органом у системі правосуддя, який здійснює організаційне

та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади у межах повноважень, установлених законом.

Згідно з ч. 1 ст. 152 Закону ДСА України, зокрема: забезпечує належні умови діяльності судів; вивчає практику організації діяльності судів, розробляє і вносить у встановленому порядку пропозиції щодо її вдосконалення; організовує роботу з ведення судової статистики, діловодства та архіву; контролює стан діловодства в судах; забезпечує впровадження електронного суду; здійснює заходи щодо організації обміну електронними документами між судами та іншими державними органами і установами. А відповідно до пп. 46 п. 6 Положення про ДСА України [24] ДСА України також бере участь у роботі з удосконалення нормативно-правових актів та/або у розробці проєктів нормативно-правових актів у межах повноважень, визначених законом.

Проте, жодне з положень закону не передбачає повноваження ДСА України встановлювати правила чи регулювати порядок видачі судами, а тим більше, правила пред'явлення для примусового виконання виконавчих документів. Останнє є предметом регулювання ГПК, ЦПК, КАС України та Закону України «Про виконавче провадження». Ні закон, ні Положення про ДСА України не передбачають і повноважень ДСА України надавати судам України, а тим більше, учасникам виконавчого провадження, вказівки щодо видачі (пред'явлення) ними виконавчих документів чи з інших питань. Разом з тим, Роз'яснення не лише не було визнано незаконним і скасоване, але й стало *єдиним документом*, який на сьогодні фактично регулює порядок видачі і пред'явлення виконавчих документів до примусового виконання.

Привертає увагу також і те, що, обгрунтовуючи необхідність надання Роз'яснення, ДСА України посилається зокрема на спільний наказ ДСА України, Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про ЄДРВД», пп. 1, 2 п. 3 якого якраз і зобов'язує ДСА України забезпечити затвердження протоколу або укладення договору про інформаційну взаємодію між ЄДРВД (а не підсистемою «Електронний суд») та АСВП, а також спільних рішень про інформаційну взаємодію між ЄДРВД (а не іншими модулями ЄСІТС) та інформаційними системами інших органів державної влади.

Натомість, у Роз'ясненні викладається *«Порядок функціонування сервісу видачі і пред'явлення до виконання виконавчих документів в електронній формі»*, який передбачає, що для відправки електронного виконавчого документа до електронного кабінету стягувача та боржника *необхідно*: 1) сформувати в АСДС сам виконавчий документ шляхом встановлення для нього відповідної ознаки з використанням інструментарію АСДС; 2) перевести його в стан «Оригінал»; 3) підписати кваліфікованим електронним підписом судді/суддів (за необхідності); 4) заповнити відомості виконавчого документа. Надалі АСДС *автоматично* відправить сформований електронний виконавчий документ до електронного кабінету стягувача *та боржника*.

Слід зазначити, що надання виконавчого документа боржнику не передбачено ні процесуальним законодавством, ні законодавством про виконавче провадження.

У Роз'ясненні ДСА України пропонує судам *«враховувати, що стягувачі, які отримали виконавчі документи в електронній формі до 12.09.2023 р., не зможуть їх пред'явити до виконання засобами підсистеми «Електронний суд», оскільки це технічно не реалізовано. У такому випадку, стягувачам слід повторно звертатися до суду для отримання виконавчого документа в паперовій формі»*.

ДСА України роз'яснює також, що в разі видачі судом виконавчого документа «наручно» боржнику в паперовій формі, *суд все одно має заповнити в АСДС усі обов'язкові реквізити для виконавчих документів з метою забезпечення подальшої можливості автоматичного пред'явлення його до виконання*.

Надаючи «додаткову інформацію з питань функціонування згаданого сервісу» ДСА України роз'яснює, що «виконавчі документи *можуть видаватися* судами в електронній формі у випадках, якщо вони підлягають виконанню державними або приватними виконавцями, ... у разі, якщо виконавчий документ підлягає виконанню Державною казначейською службою України або її територіальним органом, податковими органами, банками чи будь-яким іншим органом, то в такому випадку *необхідно* видавати виконавчі документи в паперовій формі».

Привертають особливу увагу намагання ДСА України встановити у Роз'ясненні правила виправлення помилок у виконавчих документах, які видаються судами. Так, зокрема ч. 1 ст. 328 ГПК України, передбачає, що суд, який видав виконавчий документ, може за заявою стягувача або боржника виправити помилку, допущену при його оформленні або видачі, чи визнати виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню. Відповідно до ч. 2 ст. 328 ГПК України суд визнає виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, якщо його було видано помилково або якщо обов'язок боржника відсутній повністю чи частково у зв'язку з його припиненням, добровільним виконанням боржником чи іншою особою або з інших причин. Про виправлення помилок у виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню, суд постановляє ухвалу, яку, згідно з ч. 7 ст. 328 ГПК України, суд вносить до ЄДРВД не пізніше двох днів з дня її постановлення.

Натомість у своєму Роз'ясненні ДСА України встановлює інший порядок виправлення помилок у виконавчому документі, зазначаючи що у випадку винесення судом судового рішення, яким вносяться зміни до вже виданого виконавчого документа в електронній формі, суд в АСДС у формах «Звернення до виконання» або «Відомості виконавчого документа», які були заповнені на цей виконавчий документ, *має проставити відмітку «Не підлягає виконанню»*, та створити і заповнити нову форму, але вже з урахуванням змін, які були внесені до виконавчого документа на підставі судового рішення. Таким чином, ДСА України фактично зобов'язує суди з не передбачених процесуальним законодавством підстав (виправлення помилок у виконавчому документі) визнавати виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню, та в не передбачений законодавством спосіб видавати новий виконавчий документ.

ДСА України у Роз'ясненні також встановлює, що «у разі не надходження протягом п'яти днів після набрання судовим рішенням законної сили письмової заяви від стягувача про отримання виконавчого документа в паперовій формі, то в такому випадку суд вручає виконавчі документи в електронній формі шляхом їх направлення до електронного кабінету стягувача/боржника (у разі їх наявності). У разі негайного виконання рішення суд вручає виконавчий документ в електронній формі шляхом його

направлення до електронного кабінету стягувача/боржника (за його наявності), якщо протягом дня з моменту проголошення судом рішення не надійшла письмова заява від стягувача про отримання виконавчого документа в паперовій формі».

Таким чином, у Роз'ясненні ДСА України встановлює не лише не передбачений законом порядок видачі судами виконавчих документів в електронній формі, але й такі ж непередбачені законом порядок, строки і навіть обов'язок звернення до суду стягувача щодо отримання виконавчого документа в паперовій формі. Останнє стало підставою для окремих судів оприлюднити на своїх офіційних інтернет-ресурсах оголошення про те, що «для отримання виконавчого документа в паперовій формі *стягувач повинен* звернутися із відповідною письмовою заявою до суду протягом 5 днів після набрання судовим рішенням законної сили»[25].

Результати проведеного дослідження спонукають до таких висновків:

1) чинне законодавство України не містить положень щодо правил (порядку) видачі судами та пред'явлення виконавчих документів протягом перехідного періоду до дня початку функціонування ЄДРВД. При цьому передбачаючи на перехідний період можливість видачі судами виконавчих документів у паперовій формі, чинне процесуальне законодавство не встановлює порядку чи правил їх видачі. Натомість, порядок видачі судами виконавчих документів в електронній формі встановлено лише за умов функціонування ЄДРВД;

2) досить часті і протилежні за змістом зміни процесуального законодавства, яке встановлює правила звернення судових рішень до виконання, дозволяють стверджувати про непослідовність законодавця щодо вимог до форми і реквізитів виконавчого документа;

3) практика застосування процесуального законодавства, яке регулює звернення до виконання судових рішень свідчить, що суди та органи і особи, які здійснюють примусове виконання судових рішень, неоднозначно розуміють зміст закріплених в законі понять «виконавчий документ в електронній формі» та «копія виконавчого документа в електронній формі», ототожнюючи їх одне з одного;

4) в умовах законодавчої невизначеності з правилами видачі та пред'явлення виконавчих документів до запровадження ЄДРВД, такі правила формуються на основі вказівок від державних органів, не уповноважених здійснювати правове регулювання процесів видачі і пред'явлення виконавчих документів і навіть видавати такі вказівки. Законодавчу роль у відповідній сфері процесу перебирають на себе також алгоритми прикладних програмних інтерфейсів і технічні регламенти роботи ЄСІТС та інших інформаційно-телекомунікаційних систем, не призначені для регулювання відносин учасників процесу та виконавчого провадження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Tesla's Musk predicts AI will be smarter than the smartest human next year. URL: <https://www.reuters.com/technology/teslas-musk-predicts-ai-will-be-smarter-than-smartest-human-next-year-2024-04-08/> (дата звернення: 23.04.2024).
2. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/ed20240214#n4090> (дата звернення: 23.04.2024).
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Закон України від 27.04.2021 р. № 1416-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-20#n37> (дата звернення: 23.04.2024).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення укладення угоди між Україною та Європейським Союзом про взаємне визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг та імплементації законодавства Європейського Союзу у сфері електронної ідентифікації: Закон України від 01.12.2022 р. 2801-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-20#n26> (дата звернення: 23.04.2024).
7. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 23.04.2024).

8. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр виконавчих документів: наказ Державної судової адміністрації України, Міністерства юстиції України від 14.06.2022 р № 177/2370/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0177750-22#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
9. Видано спільний наказ Державної судової адміністрації України та Міністерства юстиції України. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1287616/> (дата звернення: 23.04.2024).
10. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України: наказ ДСА України від 20.08.2019 р. № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#n22> (дата звернення: 23.04.2024).
11. Про затвердження Положення про автоматизовану систему документообігу суду: Рішення Ради суддів України від 02.04.2015 р. № 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0025414-15#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
12. Про затвердження Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження: Наказ Міністерства юстиції України від 05.08.2016 № 2432/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1126-16#n16> (дата звернення: 23.04.2024).
13. Регламент щодо пред'явлення виконавчих документів, виданих у формі електронного документу за допомогою прикладного програмного інтерфейсу автоматизованої системи виконавчого провадження (API АСВП). URL: <https://nais.gov.ua/files/gener-al/2024/02/14/20240214111438-25.pdf> (дата звернення: 23.04.2024).
14. Новий сервіс в Електронному суді! URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1475342/> (дата звернення: 23.04.2024).
15. Козлов М. Перенесення «у цифру» виконавчих документів. Перспективи запровадження електронного реєстру. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/208339_perenesennya-u-tsifru-vikonavchikh-dokumentiv-perspektivi-zaprovadzhennya-elektronnogo-restru (дата звернення: 23.04.2024).
16. Деякі питання електронної взаємодії електронних інформаційних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 р. № 606. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2016-%D0%BF/ed20231223#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
17. Швидкий обмін даними між реєстрами: Трембіта здійснила 4 млрд транзакцій з моменту запуску. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/shvidkiy-obmin-danimi-mizh-reestrami-trembita-zdiysnila-4-mlrd-tranzaktsiy-z-momentu-zapusku> (дата звернення: 23.04.2024).
18. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: Наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
19. Стало неможливим примусове виконання рішень, виданих в електронній формі, і є ризики масової підробки виконавчих листів, – Мінюст заявив про невідкладний законопроект. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/290171-stalo-nevozmozhnym-prinuditelnoe-ispolnenie-resheniy-vydannykh-v-elektronnoy-forme-i-est-riski-massovoy-poddelki-ispolnitelnykh-pisem-minyust-zayavil-o-bezotlagatelnom-zakonoproekte> (дата звернення: 23.04.2024).
20. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо посилення захисту прав і свобод людини і громадянина під час примусового виконання рішень від 03.01.2024 р. № 10389. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43480> (дата звернення: 23.04.2024).
21. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
22. Роз'яснення від 19.10.2023 р. за № 15-12512/23 про порядок видачі і пред'явлення до виконання виконавчих документів в електронній формі та інформація про функціонування відповідного сервісу. URL: <https://atari.ua/posts/65379e1d9ff6444118799ec9> (дата звернення: 23.04.2024).
23. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
24. Про затвердження Положення про ДСА України: Рішення Вищої ради правосуддя від 17.01.2019 р. № 141/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#Text> (дата звернення: 23.04.2024).
25. Про видачу і пред'явлення виконавчих документів в електронній формі URL: <https://od.arbitr.gov.ua/sud5017/pres-centr/news/1502920/> (дата звернення: 23.04.2024).